

מיכל שלאק

האגף לקשרים בין-לאומיים, משרד
האוצר

ציטוט מומלץ

שלאק מ. 2011. צמיחה ירוקה –
תמונת המצב בישראל. אקולוגיה וסביבה
2(3).

האם ישראל תוביל בתחומי מחקר ופיתוח של אנרגיה מתחדשת? תחנה תרמו-סולארית בקיבוץ סמר שבערבה | צילום: בועז דובב, באדיבות חברת אאורה סולאר בע"מ

צמיחה ירוקה – תמונת המצב בישראל

בקצרה

גיליון סתיו 2011 / כרך 2(3)

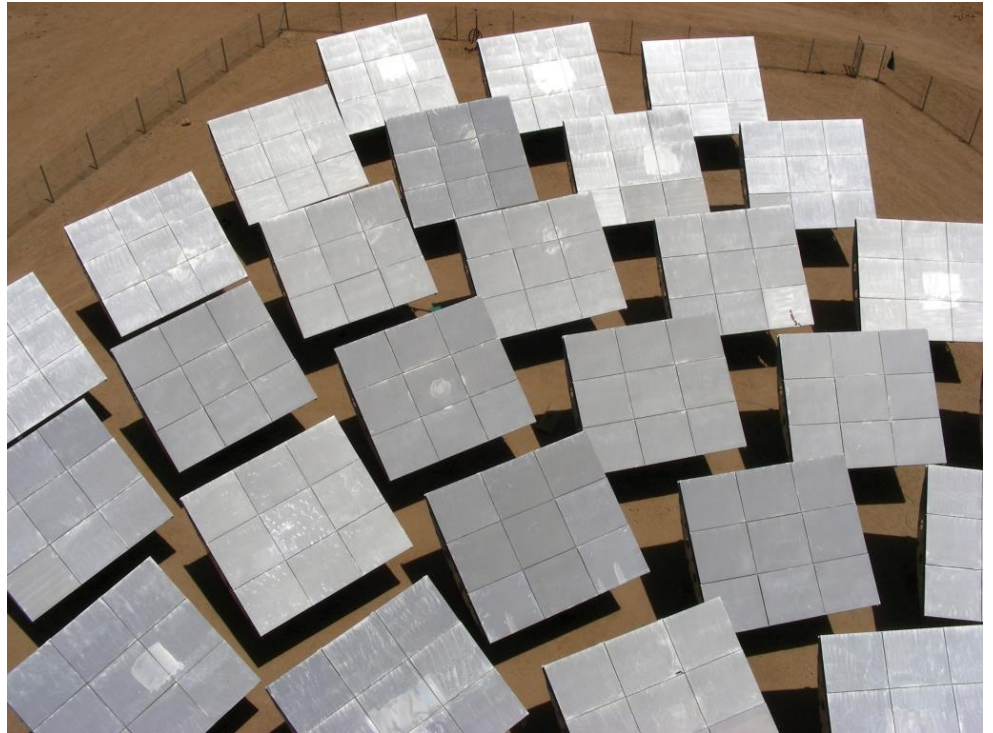
21 באוגוסט, 2011

צמיחה ירוקה היא צמיחה כלכלית המבוססת על קידומו ופיתוחו של התחום הסביבתי והגנה עליו, תוך הפחתה של זיהומים, פליטת גזי חממה וניצול לא יעיל של משאבים טבעיים, וכן מזעור כמויות האשפה. אסטרטגיית הצמיחה הירוקה (Green Growth Strategy) נוגעת בכל תחומי המדיניות הציבורית, ומטרתה לייצר דפוסי צמיחה ירוקה במבנים ובמוסדות תעשייתיים וטכנולוגיים, מבלי לפגוע בהרגלי הצריכה. זו אחת ממש האסטרטגיות שהארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכליים, ה-OECD, בחר לחרוט על דגלו.

ארגון ה-OECD מצביע על מספר דרכים בסיסיות שניתן לתכנן לפיהן את המדיניות בתחום הצמיחה הירוקה, וביניהן: הצמדת "תג מחיר" לזיהום ולניצול יתר של משאבים, מיסוי, תמחור השימוש במשאבי טבע, ומערכת רישיונות לפליטת מזהמים שהם מרכיבי מפתח מרכזיים בתכנון המדיניות. אמצעים נוספים הם יצירת מדיניות התומכת בטכנולוגיה ירוקה ובחדשנות, מתן סובסידיות נקודתיות לפעילויות ירוקות, הגברת המודעות הציבורית על-ידי העברת מידע לציבור בדבר אנרגיה חסכונית, תוויות אקולוגיות למוצרים ידיוותיים לסביבה וכדומה.

קיימת תועלת משמעותית עבור ישראל ביישום מדיניות צמיחה ירוקה. תועלת זו תביא לחיזוק עצמאותה בתחום האנרגיה, תאפשר פיתוח כלכלי, תחזק את מעמדה הבין-לאומי ובייחוד ב-OECD, וכן תשפר את סביבת המחיה של המדינה והאזרחים, וכתוצאה מכך – גם את איכות חייהם.

בעשור האחרון התהדק בישראל הקשר בין סביבה לכלכלה. הדבר בא לידי ביטוי בעסקים מקומיים, המזהים נושאים סביבתיים כהזדמנויות עסקיות, בעיקר ליצוא. כמו כן, ממתגת ישראל את עצמה בתחום טכנולוגיות המים, החיסכון באנרגיה וטכנולוגיות לאנרגיה מתחדשת. למרות זאת, מקורה של ההשקעה במחקר ובפיתוח כיום הוא בסובסידיות, ובשל כך התפתחות הצמיחה הירוקה מוגבלת. אין מניע אמיתי של צמיחה ירוקה, ואין נורמה או תרבות ירוקה שנוצרת. הסבסוד מוגבל, ובשל כך התפתחות התחום מוגבלת. גם התהליך של הצמדת תוויות ירוקות למוצרים סביבתיים הוא חיובי, אך אטי, עקב היווצרות "צווארי בקבוק" בירוקרטיים במכון התקנים האמון על הנושא.

פאנלים פוטו-וולטאיים. מעבר לאנרגיה מתחדשת, קיבוץ סמר | צילום: ויליאם ויסינגר, באדיבות חברת אאורה סולאר בע"מ

שני גורמים מרכזיים מסבירים את הצורך במעבר לצמיחה כלכלית ירוקה: ראשית, המשבר הכלכלי והפיננסי יצר חלון הזדמנויות לשינוי במדיניות הציבורית, במטרה לעודד את התאוששות המשק, ולעבור להשקעות שבבסיסן כלכלה ירוקה. מעבר כזה נושא בחובו הזדמנויות לפיתוח תעשיות חדשות, מקומות תעסוקה, וטכנולוגיות חדשות. שנית, בעולם הולכת וגוברת הדאגה בשל חוסר יכולתה של הסביבה להכיל את דפוסי הצמיחה הכלכלית הקיימים, ולאור הסכנה כי ייגרם נזק בלתי הפיך לסביבה שיפגע בהמשך הצמיחה בעתיד. המודעות ההולכת והגדלה בעולם לאפשרות של משבר אקלים, מדגישה כי לא ניתן לנתק שיקולים כלכליים משיקולים סביבתיים. ללא נקיטת צעדים לביצוע שינויים גלובליים במשקים הלאומיים, הכוללים צמצום פליטת גזי חממה וניצול משאבים יעיל, צפויה התחממות גלובלית, אל מעבר לסף שמעליו צפויות השלכות סביבתיות משמעותיות. עד שנת 2050 צפויה עלייה של כ-70% בדרישה למזון, שבגינה יופעל לחץ נוסף על מקורות המזון הטבעיים הקיימים, הנמצאים כבר כיום במצב של שימוש יתר. צפוי שעד 2030 יחיו מיליארד בני אדם נוספים באזורים שישררו בהם מחסור חמור במים. בשל העובדה כי ישראל היא מדינה קטנה בעלת משאבים מוגבלים, היא אינה יכולה להשתלב באסטרטגיה זו כמו מדינות אירופה. היא אינה יכולה להקצות שטחים נרחבים לטובת הפקת חשמל מאנרגיית השמש, או לפגוע במשאבי מים, במשאבי טבע כגון מינרלים וקרקע, במגוון הביולוגי ובחוף הים. אולם היא יכולה להשתלב כמובילה בתחומי מחקר ופיתוח של אנרגיה מתחדשת (מעבר לייצור חשמל בתהליכים תרמו-סולאריים ופוטו-וולטאיים), בתחום הבנייה הירוקה, בשינוי דלקים בתעשייה ובתחבורה ובשינויים ירוקים במערכת הרגולטורית והפיננסית. קיימים חסמים העומדים בפני מימוש פוטנציאל הצמיחה הירוקה, כגון השקעת ההון הראשונית הנדרשת ותקופת החזר ההשקעה, כאשר ברור כי ההשקעה הראשונית הנדרשת היא משמעותית ואילו החזר ההשקעה הוא בטווח הארוך. מימוש הפוטנציאל דורש שינויים בהיבטי המדיניות הלאומית, בתקנות התומכות ובהתנהלות המגזר התעשייתי והציבורי.

המידע המוצג מבוסס על עבודת חקר בנושא השתלבות ישראל באסטרטגיות ה-OECD, והוא לקוח ממסמכי ה-OECD בנושא זה, דו"ח מקינזי (נובמבר 2009) בנושא "פוטנציאל הפחתת פליטות גזי חממה בישראל", וכן מפגישות עם גורמים רלוונטיים באקדמיה ובמשרד להגנת הסביבה.